

zapisi iza uništenja

Za Smilju Mandić

I
 Kad je već tu sve što se je moralo dogoditi, trebali smo dozvoliti da nož podje smjerom svoje ruke. I onako, niko se nije opirao, ništa se nije opiralo. Divno li samo izgleda, sjetimo se, probodeno tijelo. Divljenjem i glasno trebali smo, kroz vijekove, bodrili sve što se polako uništava. Nismo moćni, ali bar toliko moćni zašto nismo? Gle: leptir se kreće smjerom vođenice.

Osnova svake propasti teško će postati naše bogatstvo.

II
 Kako smo se samo dokazali: mudrost savršena u osamih.
 Što smo samo lijepi — ko će nam to oprostiti?
 Priželjkivane granice prestaju u prašini, u oblacima.
 Zaista, još nismo slobodni, još uništeni nismo, još bolovi nas pohode: jasni, otvorenih, očiju odmaraju mudrost u hladu otežalih jabuka.
 Zaista, još volimo ljepote usne, predvečerja, tu opasnu zrelost kad uzneseno čelo mudrača silazi niz bijele stepenice i gubi se u gomili.
 Priznati: sve ipak svedeno je na usijane oči, na dva istrajna toka što ne daju se premostiti.
 Sve lađe koje su ikada plovile naše su hrid u tim užasnim, prevarnim dubinama. I brane koje nismo svladali, i zidovi što smo ih za sobom postavljali sada pjevaju. Kako smo se samo dokazali!
 Besmisleno življene ipak je puno draži, već ne možemo patiti kako to čovjeku dolikuje.

III
 Naša su tjelesa završila podno zidina sivih.
 Potom, sabrale se zvijeri poljske i počela je gozba: najprirodna koju pamtim.
 Sviđaja dočaknuta plamenom, gutačica zvijezda, uzvišenim smanjivanjem napaja našu sljepoču.
 Na kraju putovanja samo je smrt stvarnija, stvarnije samo čele svojeglavih jačaka
 što žude metalan vrh u zahuktala pluća.
 U mirisu lišća po kojem smo pali, kako smo laki, kako je očigledan svaki pokret, svaki grijeh. Iznutra opkoljeni otrovnim šapatom plamena, na brzinu radani u srcu opsjednuog dvorca, šta li možemo, šta li trebamo braniti? Srećno, sa najviše kule, gle, bacaju nas kričavi demoni. Tako smo htjeli, tako smo valjda htjeli: svoja tjelesa pod svoje utvrde, pod svoje noge svoju krv.

IV
 I što smo na bliskim oblicima izmjenili, više nam ne pripada: bolesno je i mi smo Bolesni. Pokret kojim se jedni drugima primičemo samo je izgovor, samo povratač rana koju ne priznajemo, koje se, gordi, odričemo. Dragi smo onom što nas upija uprkos slabosti, uprkos pripremljenoj izdaji, dragi smo onom što hoće nas — ne ono što činimo ili što ćemo, možda, još živi, učiniti. Sposobni da pobedujemo, nemoći da trajemo pobjedu, o, možemo li, osim smrti, nešto željeti? sigurno, dajemo joj smisao koji bismo, da smo slučajno zdravi, davali životu. Zavedeni sanjari, dovoljno sami ili dovoljno ludi da se odrekнемo srca i svega što je, pamteći svoje poraze ljubilo, plaćemo još užvišeni, još užvišeni trunemo: vosak i vatru — tako nekako.

pesničko promišljanje svakodnevlja

(Milivoj Slaviček: Poglavlje, „Razlog”, Zagreb, 1970.)

Iz zbilje teskobnog sveta koji neopozivosteste i u kojem nepovratno jesi nema izbavljenja himerom pesme. Jer, ona nije ni mimo protiv toga sveta, već takođe jedna od njegovih kolotećina, koja ga potvrđuje i osnažuje onakvim kakvim je. Pesma ne zna reč koja bi je u takvom svetu učinila bar izgnanom, čak ni samo prokaženom. Zbog toga bi se očekivalo da će se nemoćna pesma, pri punoj smanjivosti o uzaludnosti svoga čina, okrenuti protiv sebe, da bi se razgradila i ponistišta.

Za takav radikalalan raskid, međutim, Milivoj Slaviček nema ni iole snage. Delimičan opozitni odnos prema pevanju on će nagovestiti nevericom prema izvesnim čarima i moćima njegove „poetičnosti“. To jest, odreći će poeziji pravo na iznenadne senzacije metaforičnosti, lišiće je njenih lažnih ekstaza i simuliranih emfatičnosti, rasteretiće je patetičnosti i neće joj dozvoliti bizarnost svidenja, niti zadovoljivost melodioznosti. Ne čineći napor da je iskupi iz istine njene običnosti, njen govor svešće na kolokvijalan, a njenu suštinu na svakodnevno promišljanje svakodnevlja.

Biće to, dakle, pesma o običnim jer svud-prisutnim i, baš po tome, naizgled nevažnim stvarima, izrečenim jednom uveliko proznom formalnom strukturom, neskrivenog narrativno-anegdotskog jezgra, ogoljenih sintaksičkih celina, među kojima će trajati reči elementarne, jednodimenziolne semantičke nosivosti. Pri svemu tome, u pesmi će se odslikavati bez invencije pronađene, netipične stvari i pojave u svojim nominalnim veličinama, bez želje za sintetizovanjem i univerzalizovanjem njihovog značenja, no, na protiv, sa ambicijom da se sve razloži i usputi, doveđe do mere pune eksplicitnosti, koja ni za tren ne dozvoljava mogućnost slutnje i domaštavanja. Sve je, dakle, materijalizovano, što čini da i one neuhvatljive i nedosježne stvari postaju prisutne i vidljive, a time i vrlo obične.

Negirajući samo vrednosti izvesnih pojavnih manifestacija poezije i na taj način čineći je uneškoličko „prizemnjom“, Slaviček joj sasvim umišljajno ubrizgava novu snagu sugestivne verodostojnosti i životnosti, ostajući vrlo daleko od toga da stavi u pitanje svršishodnost čina „pevanja i mišljenja“. O tuta će ove pesme, skoro bez izuzetka, izgovarati svest o drugom, a ne onu o sebi.

U svojim diskurzivnim nanosima pesma Milivoja Slavičeka odslikava svet oko sebe s težnjom da otkrije neobično u svakodnevnom i banalno u onom što nam se inače čini izuzetnim, pomerajući unekoliko vrednosti i zna-

čenja pojedinih stvari u našim usudima. Drugim rečima, to je poezija koja, kako sama kaže, traga, čini se, za vrednošću i veličinom naoko nebitnih stvari, pošto one naoko velike (one takozvane velike) sasvim su nam nedovoljne. Otuda će to često biti poetski snimci trenutaka, bljeska jedne misli, slučajne asocijacije, lepotе jednog gesta, općinjenosti jednom rečju, dakle svega malog i merljivog, ništavnog jer efemernog, ali baš po tome dragocenog, dostoјnog da se uzdiigne u svetlost pesme. Te slikovnice svakodnevlja iscrtavaju se suhoparno i naizgled ravndušno, u svakom slučaju bez izrazitije strasti i zanosa, čak s blagom indignacijom i, vrlo često, s prostodušnom ironijom. Pa ipak će se načas u podneblju ove knjige pojaviti predeli natopljeni ovlašnom nostalgijom, veoma tihom, upola glasa izrečenom, poput one koja jedva da se u nama odaziva dok gledamo patinirane razglednice jednom davno jarkih krajeva, već se nesvesno pitajući da li nam još uvek nešto znaće. I biće, takođe, nasuprot ostalim deonicama knjige, najednom iznimno sublimnih trenutaka, poput onog označenog naslova *O cesti prema nebu*, koji tragicam življena izgovara kao užaludnost koja se neprestalno ponavlja, istovremeno se i negirajući i čineći još užaludnjom. Ali, iz trenutaka i vodnjikavog sentimentalizma i gušće kontemplacije ova će knjiga brzo, već u sledećoj pesmi zaći u podneblja smirenosti pesnika-posmatrača koji jednostavno registruje da *ljudi blago prolaze, a sve je oko njih uspravno, dok sjaj je sunca ravnomjeran i nesputan*. Dakle, i liričniji sentiment i lucidniji bljesak utišava se i ublažuje, ohrvan svešću da iz sete, i mestimičnog cinizma, i česte ironije valja se uzdići u stoicizam razložnosti, koja se, na kraju, sa svime miri, jer, dato kakvo je, neizmenljivo je. Iz takvog doživljavanja sveta rezultira shvatanje pesme kao neprimjetne, odnosno pesnika koji smatra da je jednostavno tu da sastavlja pesme i da stari.

Iako je odsustvom mistifikacija nagovještavala izvestan opozitan odnos prema formalnim vrednostima pesme, poezija Milivoja Slavičeka ostala je duboko utemeljena u tradiciju pevanja. Zapravo, i svoju demistifikaciju je vrlo umišljajno iskoristila da se u tom utemeljivanju doslednije ostvari i potvrdi. Jer, ona nije stavila u pitanje čin pevanja i pevanje po sebi. Ostajući i nadalje u funkciji, ona pasionirano traga za „životnim istinama“ i slavodobitno ih saopštava, ni za čas, dakle, ne sumnjujući u svršishodnost pesničke „poruke“ i upotrebljivost pesme kao medijuma kojim se ta poruka odašilje.